

Lahden kaupungin vammaispoliittinen ohjelma 2021–2024 selkokielellä

LAHTI

lahti.fi

**Lahden kaupungin
vammaispoliittinen
ohjelma 2021–2024
selkokielellä**

LAHTI

Sisällysluettelo

Johdanto	6
Sanaselityksiä	8
1 Vammaispoliittisen ohjelman taustaa	10
1.1 Vammaisuuden määrittely	12
1.2 Vammaispolitiikkaa ohjaavat linjaukset	12
1.2.1 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus	13
1.3 Kaupungin ja maakunnan vammaisneuvostot	14
2 Osallisuuden edistäminen ja osallisuuden edistäjät	18
2.1 Vammaisjärjestöt	19
2.2 Lahden seurakuntayhtymä	21
2.3 Lahden kaupungin osallisuustyö	23
2.4 Osallisuuden edistäminen Päijät-Sotessa	25
3 Esteettömyys ja asuminen	28
3.1 Esteettömyys kaupunkiympäristössä	29
3.2 Asuminen	31
3.3 Itsenäistä asumista tukevat palvelut ja palveluasuminen	33
3.3.1 Asunnon muutostyöt sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet	33
3.3.2 Tuettu asuminen, palveluasuminen ja palveluasuminen kotiin	34
4 Liikkuminen	36
4.1 Joukkoliikenne ja palveluliikenne	37
4.2 Vaikeavammaisten kuljetuspalvelu ja autoavustukset	38
5 Lahden Palvelutori	40

6 Lahti-Piste	42
7 Kasvatus ja koulutus	44
7.1 Varhaiskasvatus ja esiopetus	45
7.2 Perusopetus	47
7.3 Lukiokoulutus	52
7.4 Wellamo-opisto	53
7.5 Nuorisopalvelut	55
8 Liikunta ja kulttuuri	56
8.1 Liikunta ja ulkoilu	58
8.2 Kirjasto- ja tietopalvelut	59
8.3 Lahden kaupunginteatteri	62
8.4 Lahden museot	64
9 Työllisyys ja toimeentulo	68
9.1 Työllisyyden edistäminen	69
9.2 Kela	71
9.3 Täydentävä toimeentulo	72
10 Viestintä	74
11 Sosiaali- ja terveystoimen palvelut	76
11.1 Päijät-Sote	77
11.2 Vammaispalvelujen kehittäminen	79
11.3 Muu sosiaali- ja terveystoimen palvelujen kehittämistoiminta	81
12 Vammaispoliittisen ohjelman seuranta, arviointi ja tärkeät asiakirjat	84

Johdanto

Lahden kaupunki perusti kesäkuussa vuonna 2020 uuden työryhmän.

Työryhmän tehtävä oli päivittää kaupungin vammaispoliittinen ohjelma.

Vammaispoliittinen ohjelma kertoo, miten kunta vahvistaa vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista.

Työryhmä valmisteli Lahden uuden vammaispoliittisen ohjelman vuosille 2021–2024.

Ohjelma sisältää vammaispolitiikan periaatteet ja vammaispolitiikan toimenpiteiden linjaukset vuoteen 2024 asti.

YK:n yleissopimus määrittelee vammaisten henkilöiden oikeudet. Yleissopimus tuli Suomessa voimaan kesäkuussa 2016.

YK:n yleissopimuksen tarkoitus on

- taata vammaisille henkilöille kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet,
- edistää ja suojella näitä oikeuksia ja vapauksia
- ja edistää vammaisten henkilöiden ihmisarvon kunnioittamista.

YK:n yleissopimus korostaa, että vammaisilla henkilöillä on oikeus osallistua kaikkeen päätöksentekoon, joka koskee heitä. Tätä kutsutaan osallisuudeksi.

Yleissopimus takaa, että vammaisella henkilöllä on oikeus elää itsenäisesti ja osana omaa yhteisöään.

Palveluiden täytyy olla saavutettavia, jotta vammaiset henkilöt voivat käyttää niitä.

Esteettömyys on tärkeä periaate kaikissa palveluissa. Yksilöllisiä palveluita täytyy olla saatavilla.

Yleissopimus korostaa myös itsemääräämisoikeutta, johon kuuluu vapaus tehdä valintoja.

Vammaispolitiikan periaatteisiin kuuluu, että vammaisilla henkilöillä on oikeus

- yhdenvertaisuuteen,
- osallisuuteen,
- syrjimättömyyteen,
- tarpeellisiin palveluihin ja tukitoimiin.

Vammaispoliittinen ohjelma näyttää kunnassa vammaispolitiikan suunnan. Ohjelma kertoo, mitkä ovat tavoitteet ja ketkä vastaavat siitä, että tavoitteet toteutuvat. Ohjelman avulla eri osapuolet sitoutuvat siihen, että vammaisten henkilöiden asema paranee.

Tämä vammaispoliittinen ohjelma esittelee Lahden kaupungin vammaispolitiikan tavoitteet ja toimenpiteet. Vammaispolitiikkaa toteutetaan yhteistyössä. Vastuu on kaikilla yhteiskunnan toimijoilla.

Työryhmän jäsenet

Mikko Virtanen
Vammaisneuvosto
Työryhmän puheenjohtaja

Päivi Pitkänen
Sivistyksen palvelualue
Osallisuuden ja hyvinvoinnin palveluyksikkö

Tiina Häyrinen
Konsernipalvelut

Eila Lampio
Vanhusneuvosto

Pirkko Valtanen
Päijät-Sote

Helene Vanninen
Kaupunkiympäristön palvelualue

Ilja Anttila
LINK Lahden järjestökeskus ry

Johanna Kalliomaa
Sivistyksen palvelualue

Jaana Gröndahl
Lahden seurakuntayhtymä

Sanaselityksiä

Nämä sanat ovat tärkeitä käsitteitä
Lahden vammaispoliittisessa ohjelmassa.
Sanat toistuvat monissa ohjelman tavoitteissa.
Siksi sanojen merkityksiä on avattu jo tässä.

Vammaispoliittinen ohjelma

Vammaispoliittinen ohjelma on suunnitelma,
joka kertoo, miten kunta vahvistaa
vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista.

Osallisuus

Osallisuus toteutuu, kun ihminen voi tehdä työtä,
harrastaa ja ottaa osaa yhteiskunnan toimintaan
tasa-arvoisesti yhdessä muiden kanssa.

Saavutettavuus

Saavutettavuus tarkoittaa, että esimerkiksi
liikkuminen, näkeminen, kuuleminen ja tiedon
hankkiminen on vaivatonta ja helppoa.

Esteettömyys

Esteettömyys on osa saavutettavuutta.
Esteettömässä rakennuksessa esimerkiksi
kynnykset ovat matalia ja portaissa on luiskat.
Esteettömässä tilassa on esteetön wc
ja kuulovammaisia varten induktiosilmukka.

Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuus tarkoittaa, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia.
Kaikilla on samat mahdollisuudet vaikuttaa
ja saada esimerkiksi palveluja tai päästä koulutukseen.

Syrjimättömyys

Syrjimättömyys tarkoittaa, että jokaista kohdellaan
tasa-arvoisesti riippumatta esimerkiksi ihmisen
sukupuolesta, ihon väristä tai vammaisuudesta.

Itsemääräämisoikeus

Itsemääräämisoikeus tarkoittaa,
että jokaisella ihmisellä on oikeus päättää itse omista asioistaan.

Kokemusasiantuntija

Kokemusasiantuntija on asiantuntija,
jolla on omaa kokemusta jostain asiasta, josta halutaan tietoa.
Esimerkiksi kehitysvammainen ihminen voi olla kokemusasiantuntija.

Hyvinvointialue

Hyvinvointialue järjestää tehtävät, jotka on sille laissa säädetty.
Hyvinvointialueen tehtäviä ovat sosiaali- ja terveystoimen
palvelut. Hyvinvointialueiden toiminta alkaa vuoden 2023 alussa.
Päijät-Hämeessä hyvinvointialueen nimi on Päijät-Sote.

1 – Vammaispoliittisen ohjelman taustaa

Lahden vammaispoliittisen ohjelman tärkeitä periaatteita ovat vammaisten henkilöiden oikeus

- yhdenvertaisuuteen,
- osallisuuteen,
- saavutettavuuteen,
- tarpeellisiin palveluihin ja tukitoimiin.

Tärkeää on myös esteettömyys asuinympäristössä.

Kunnan palveluiden täytyy olla kaikkien asukkaiden saavutettavissa. Tukitoimet täydentävät palveluja.

Vammaispalvelulaki turvaa vammaisten henkilöiden perustarpeiden toteutumisen. Palveluiden ja tukien sisällön ja laadun täytyy olla sellaisia, että ne vastaavat kuntalaisten tarpeita.

Vammaiset ihmiset täytyy kohdata yksilöinä. Tämä koskee aikuisia ja myös lapsia ja nuoria jotka tarvitsevat erityistä tukea.

Hyvään elämään kuuluu mahdollisuus tehdä itse tai tuetusti omaa elämäänsä koskevat valinnat.

Kokemusasiantuntijoilta saadaan tietoa vammaisten henkilöiden kokemuksista arjen, esteettömyyden ja palveluiden toimivuudesta.

Tämä lisää myönteisiä kokemuksia siitä, että vammaisilla henkilöillä on kyky olla mukana yhteiskunnan kehittämisessä. Tiedon lisääminen vaikuttaa ennakkoluuloihin ja asenteisiin, jotka liittyvät vammaisuuteen.

Esteettömyys nousee usein esiin, kun puhutaan vammaisista. Esteetön ympäristö on kaikille eduksi, ja monille se on välttämätöntä. Esteettömyys tarkoittaa, että kaikki voivat osallistua sujuvasti

- työntekoon,
- harrastuksiin,
- kulttuuriin
- ja opiskeluun.

Omaishoitajia tuetaan ja heidän osaamistaan kehitetään.
Se auttaa omaishoitajia selviytymään ja jaksamaan paremmin arjessa.
Omaishoitajat tekevät tärkeää ja merkityksellistä työtä.
Se korostuu nyky-yhteiskunnassa,
kun ihmiset asuvat yhä pidempään kotona avun ja tuen turvin.

1.1 Vammaisuuden määrittely

Vammaispoliittisessa ohjelmassa vammaisuuden määritelmä perustuu

- YK:n yleissopimukseen,
- vammaispalvelulakiin
- ja kehitysvammalakiin.

Vammaisella henkilöllä on ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma.
Vammaisella henkilöllä on vaikeaa suoriutua tavanomaisen elämän toiminnoista.
Vamma voi myös estää osallistumisen yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

1.2 Vammaispolitiikkaa ohjaavat linjaukset

Tulevaisuudessa Lahti on kaikille asukkaille nykyistä ystävällisempi paikka elää.
Ihmisiä on monenlaisia, ja se on rikkaus.

Yhdistyneet kansakunnat arvioi, että noin 680 miljoonalla ihmisellä on jokin ruumiillinen tai henkinen rajoite.
Se on kymmenesosa maailman väestöstä.

Ihmisoikeudet kuuluvat kaikille ihmisille.
Mutta vammaiset henkilöt eivät ole nauttineet niistä tasavertaisesti muiden kanssa.

On tärkeää korostaa,
että kaikki ihmisoikeudet kuuluvat myös vammaisille henkilöille.
Vammaisten henkilöiden kansalaisoikeudet ja poliittiset oikeudet toteutuvat,
kun heidän taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeutensa toteutuvat.

Vammaisten henkilöiden kohdalla voidaan käyttää positiivista erityiskohtelua.
Silloin heidän erityistarpeensa otetaan huomioon.
Tavoitteena on, että yhdenvertaisuus toteutuu.

1.2.1 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista tuli Suomessa voimaan vuonna 2016. Yleissopimus on kansainvälinen asiakirja, joka määrittelee vammaisten henkilöiden oikeudet.

Yleissopimus on oikeudellisesti sitova.
Se tarkoittaa, että kun joku maa hyväksyy sopimuksen, sen periaatteita täytyy noudattaa siinä maassa.

Yleissopimuksen tarkoitus on edistää, suojella ja taata ihmisoikeudet ja perusvapaudet vammaisille henkilöille.

Tarkoitus on myös edistää vammaisten henkilöiden ihmisarvon kunnioittamista.
Yleissopimus muuttaa käsitystä vammaisten henkilöiden oikeuksista.
Vammaisten henkilöiden oikeudet ovat ihmisoikeuksia.

Yleissopimus korostaa, että vammaiset henkilöt osallistuvat kaikkeen päätöksentekoon, joka koskee heitä.
Yleissopimus takaa, että vammaisella henkilöllä on oikeus elää itsenäisesti omassa yhteisössään.

Palveluiden tulee olla vammaisen henkilön saavutettavissa.
Vammaisella henkilöllä on myös oikeus yksilöllisiin palveluihin, jos hän tarvitsee niitä.
Palveluja täytyy saada yhtä helposti kaupungeissa ja maaseudulla.

Yleissopimus korostaa myös itsemääräämisoikeutta, joka tarkoittaa vapautta tehdä valintoja itse.

Esteettömyys on tärkeä periaate sopimuksessa.
Sopimus korostaa myös,
että kaikille sopiva suunnittelu on tärkeää.
Kaikille sopiva suunnittelu tarkoittaa tuotteiden, ympäristöjen, ohjelmien ja palveluiden suunnittelua.
Ne täytyy suunnitella niin,
että kaikki ihmiset voivat käyttää niitä.

Valtion ja kuntien täytyy noudattaa YK:n yleissopimuksen periaatteita.

1.3 Kaupungin ja maakunnan vammaisneuvostot

Laki

Kuntalain mukaan vammaisten henkilöiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava vammaisneuvosto.

Vammaisneuvosto

Vammaisneuvoston tehtävä on varmistaa, että vammaisilla henkilöillä on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kuntansa asioihin. Vammaisneuvosto voi olla monen kunnan yhteinen neuvosto.

Mitä vammaisneuvosto tekee?

Suomessa jokaiseen kaupunkiin tai kuntaan täytyy perustaa vammaisneuvosto.

Vammaisilla henkilöillä, heidän omaisillaan ja järjestöillä täytyy olla vammaisneuvostossa tarpeeksi edustajia. Kunnan tai kaupungin täytyy huolehtia, että vammaisneuvosto saa tarpeeksi voimavaroja toimintaansa.

Vammaisneuvostolle täytyy antaa todellinen mahdollisuus vaikuttaa kunnan toiminnan

- suunnitteluun,
- valmisteluun
- ja seuraamiseen.

Vammaisneuvoston täytyy saada vaikuttaa päätöksiin, jotka vaikuttavat vammaisten henkilöiden

- hyvinvointiin,
- terveyteen,
- osallisuuteen,
- elinympäristöön,
- asumiseen,
- liikkumiseen,
- päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseen
- tai palveluihin, joita he tarvitsevat.

Lahden kaupungin vammaisneuvoston jäsenet ovat

- kaupungin luottamushenkilöitä,
- vammaisjärjestöjen edustajia
- ja kaupungin työntekijöitä.

Vammaisneuvoston toiminta on yhteistyötä.

Vammaisneuvosto välittää tietoa vammaisilta kaupunkilaisilta ja vammaisryhmiltä kaupungille.

Tämä koskee suunnittelua, päätöksentekoa ja päätösten toteutusta.

Vammaisneuvoston rakennustyöryhmä antaa lausuntoja ympäristöstä ja kaavoituksesta eli alueiden käytön suunnittelusta.

Se antaa lausuntoja myös uusista rakennuksista

ja korjattavista rakennuksista,

jotka on tarkoitettu julkiseen käyttöön.

Se antaa lausuntoja myös muista asioista,

jotka liittyvät esteettömyyteen.

Lahden vammaisneuvoston tehtäviä

Vammaisneuvosto pitää yhteyttä vammais- ja sairausjärjestöihin.

Se auttaa viranomaisten, vammaisten henkilöiden ja vammaisjärjestöjen yhteistoimintaa kaupungissa.

Vammaisneuvosto valvoo Lahden kaupungin

vammaispoliittisen ohjelman toteutumista.

Se seuraa vammaisille tarkoitettujen palvelujen,

tukitoimien ja oikeuksien kehitystä kaupungissa.

Vammaisneuvosto antaa lausuntoja ja seuraa, miten esteettömyys toteutuu suunnittelussa ja uusissa rakennuksissa.

Se seuraa vammaispalveluja, joita Päijät-Sote järjestää. Vammaisneuvosto osallistuu kokemusasiantuntijana näiden asioiden valmisteluun.

Se seuraa YK:n vammaissopimuksen ja yhdenvertaisuuslain toteutumista. Vammaisneuvosto seuraa sähköistä tiedonvälitystä, palvelujen kehittymistä ja tasa-arvoista toteutumista.

Se seuraa, kuinka saavutettavuus toteutuu Lahden kaupungin verkkoviestinnässä.

Vammaisneuvosto seuraa vammaisiin liittyviä asioita ja lakimuutoksia. Se osallistuu koulutuksiin yhdessä Suomen ja Päijät-Hämeen muiden vammaisneuvostojen kanssa.

Vammaisneuvosto jakaa joka vuosi Vuoden vammaisteko -palkinnon.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Osallistuminen Lahden poliittisten päätösten valmisteluun. Vammaisneuvosto osallistuu lautakuntien kokouksiin. – Säännölliset kokoukset valtuustoryhmien puheenjohtajien kanssa.	Esteettömyyden toteutuminen poliittisessa päätöksenteossa.	2021– jatkuva
Lahteen laaditaan suunnitelma esteettömydestä. Sen avulla kaikki kaupungin toimielimet edistävät kaupungin esteettömyyttä. – Vammaisneuvosto kutsuu koolle työryhmän, joka valmistelee esteettömyyssuunnitelmaa.	Vammaisneuvosto valvoo, että esteettömyyssuunnitelma on valmis vuoden 2022 loppuun mennessä.	2021– 2022

Maakunnallinen vammaisneuvosto

Päijät-Hämeen maakunnallisen vammaisneuvoston valmistelu alkoi keväällä vuonna 2021. Neuvoston perustaminen ennakoi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta. Tavoite on käynnistää toiminta syksyllä vuonna 2021.

Maakunnallinen vammaisneuvosto toimii kunnallisten neuvostojen rinnalla. Kunnalliset neuvostot ovat yhä tärkeitä, kun käsitellään asioita, jotka kuuluvat kuntien tehtäviin. Jokaisella Päijät-Soten jäsenkunnalla on edustaja ja varaedustaja maakunnallisessa vammaisneuvostossa.

Maakunnallinen vammaisneuvosto huolehtii, että vammaiset henkilöt voivat vaikuttaa ja osallistua, kun Päijät-Sote suunnittelee sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa.

Vammaisneuvoston tehtävät koskevat kaikkia Päijät-Soten toimintoja, jotka koskevat vammaisten henkilöiden elämää ja palveluja.

2 – Osallisuuden edistäminen ja osallisuuden edistäjät

2.1 Vammaisjärjestöt

Ohjeita, joiden avulla vammaiset henkilöt voivat osallistua kuntansa päätöksentekoon:
<https://vane.to/-/vammaisten-henkiloiden-osallistaminen-kunnalliseen-paatöksentekoon>

Ohjeet on laatinut Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE. Ohjeet perustuvat YK:n yleissopimukseen.

Vammaisjärjestöjen osaamista täytyy käyttää, kun päätetään vammaisten henkilöiden asioista. Palvelujen tuottajien, päätöksien valmistelijoiden ja päätösten tekijöiden täytyy pitää yhteyttä järjestöihin. Yhteyshenkilöt täytyy nimetä selkeästi.

Vammais- ja potilasjärjestöt täytyy ottaa mukaan lautakuntiin, työryhmiin ja muuhun päätöksentekoon. Järjestöille täytyy antaa aktiivinen rooli, joka mahdollistaa aidon yhteistyön ja vaikuttamisen.

Rahaa ja aikaa säästyy, kun vammaisjärjestöt osallistuvat jo suunnitteluun.

Vammais- ja potilasjärjestöt tekevät tärkeää työtä, joka täydentää sosiaali- ja terveyspalveluja. Järjestöt neuvovat ja kouluttavat. Järjestöt tarjoavat vertaistukea, ohjattua toimintaa ja muuta ohjelmaa, joka tukee vammaisten henkilöiden hyvinvointia.

Järjestöt tarjoavat paljon erilaista vapaaehtoista toimintaa. Se luo merkityksellisyyden ja osallisuuden tunnetta sekä suhteita muihin ihmisiin. Vammainen, hänen läheisensä tai omaisensa voivat löytää järjestöistä toisen kodin tai tilan, jossa kaikki hyväksytään ihmisinä.

Vammaisjärjestöt tarjoavat vammaisille osallisuutta ja merkityksellisyyttä. Vammaisjärjestöt tarjoavat myös mahdollisuuden vaikuttaa. Vammaispalvelun toiminnan ohjauksessa täytyy käyttää järjestöjen ja yhdistysten ammattitaitoa. Se tarkoittaa esimerkiksi kilpailutuksien ja linjauksien suunnittelua ja toteutusta. Yhdistyksille ja järjestöille täytyy varata tarpeeksi rahaa.

OLKA-toiminta on järjestöjen ja vapaaehtoisten toimintaa sairaalassa. OLKA Lahti toimii niin, että potilas- ja vammaisjärjestöt ja vapaaehtoiset ovat sairaalan potilaiden ja läheisten tukena. OLKA tarkoittaa kohtaamisia ilman kiirettä, ja tukea, kun potilas sopeutuu sairauteen. OLKA-hanketta vetää LINK Lahden Järjestökeskus ry yhdessä Päijät-Hämeen keskussairaalan kanssa (vuosina 2020–2022). OLKA toimii siltana potilasjärjestöjen ja sairaalan välillä. OLKA välittää tietoa ja vertaistukea.

Sairaalan OLKA-pisteellä potilasjärjestöt esittäytyvät potilaille, heidän läheisilleen ja sairaalan työntekijöille. Potilasjärjestöt tuovat OLKA-pisteelle esitteitä ja pitävät teemapäiviä. Teemapäivinä järjestöt esittelevät toimintaansa. Ne kertovat esimerkiksi siitä, millaista on sairaan potilaan arki. OLKA-pisteellä saa tietoa järjestöistä. Siellä kerrotaan, miten voi olla yhteydessä potilasjärjestöihin. Piste on avoin kohtaamispaikka kaikille. OLKA järjestää myös potilas- ja vammaisjärjestöille yhteisiä teemailtoja ja muita tapaamisia. Ne edistävät järjestöjen keskinäistä yhteistyötä ja näkyvyyttä.

OLKA valmentaa vertaistukijoita eri sairasyhmille. Vertaistukijat toimivat sairaalassa tai omassa yhdistyksessään. OLKA vetää vapaaehtoisten toimintaa sairaalassa monenlaisissa tehtävissä. Tämä lisää osallisuutta. OLKA:n avulla myös vammaiset henkilöt pääsevät mukaan tuettuun vapaaehtoistoimintaan.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Järjestöt pääsevät mukaan poliittiseen päätöksentekoon. – LINK Lahden järjestökeskus kutsuu kaupungin päättäjiä säännöllisesti yhteisiin tapaamisiin.	Link kerää tiedot osallistujista ja aiheista. Kerätty tieto on toimistossa.	Vuodesta 2021 lähtien.
Tietoa kerätään ja jaetaan asukkaille ja järjestöille. – Säännölliset tapaamiset, kyselyt ja tiedottaminen.	Link tekee kyselyt ja jakaa tulokset.	Vuodesta 2021 lähtien.

2.2 Lahden seurakuntayhtymä

Seurakuntayhtymä

Kunnassa tai kaupungissa voi olla useita kirkon seurakuntia. Ne tekevät yhteistyötä seurakuntayhtymässä.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko toimii verovarilla. Kirkon sanoma edellyttää, että kirkko noudattaa YK:n vammaissopimuksen tavoitteita.

Seurakuntien toimintaa ohjaa kaksi ohjelmaa vuosina 2019–2024:

- Kirkon Saavutettavuus -ohjelma
- Aktiivisesti osallinen -toimintaohjelma

Ohjelmien mukaan seurakunnat poistavat ja ottavat huomioon monia esteitä. Poistettavia esteitä ovat

- liikkumisen,
- ymmärtämisen,
- viestinnän,
- toiminnan
- ja asenteiden esteet.

Lahden seurakunnat tarjoavat kirkon toimintoja kaiken ikäisille vammaisille. Seurakunnat järjestävät muiden muassa rippikouluja, kirkollisia toimituksia ja hautauksia. Seurakunnat tarjoavat myös huolenpitoa ja paikkoja, joissa voi olla yhdessä.

Seurakuntien palvelut tukevat lahtelaisten vammaisten ihmisten arkipäivän elämää. Seurakuntien työ vahvistaa sitä, että vammaiset ihmiset voivat osallistua hengelliseen yhteisöön.

Seurakuntien tavoite on, että ihminen kokee elämänsä arvokkaaksi ja turvalliseksi. Seurakunnat tuovat toimintaa koteihin, kodin ulkopuolelle, sairaaloihin ja hoivayksiköihin.

Seurakuntien vammais- ja diakoniatyöllä on monia muotoja:

- henkilökohtainen keskustelu
- sielunhoito
- vertaisryhmät
- hartaustilaisuudet

Seurakunnat tarjoavat vammaisille ihmisille myös

- kotisaattohoitoon liittyvää sielunhoitoa,
- kotiehtoollisia,
- sururyhmiä,
- toimintaa omaishoidettaville ja -hoitajille
- ja virkistystoimintaa.

Lahden seurakuntayhtymän Marian Kammari tuottaa ja kehittää diakoniatyön vapaaehtoispalveluita, myös vammaistyyöhön. Vammaiset ja eri tavoin rajoitteiset ihmiset saavat tukea ulkoiluun ja liikuntaan. He saavat apua myös kodin huoltotöihin.

Seurakunnissa erilaiset ihmiset voivat toimia vapaaehtoisina mielekkäillä tavoilla. Seurakuntien tavoite on huolehtia lahtelaisista vammaisista ihmisistä. Seurakunnat tekevät myös monipuolista yhteistyötä kuntien ja yhdistysten kanssa.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Lisätään saavutettavuutta seurakunnissa. – Kartoitetaan saavutettavuuden toteutumista seurakuntayhtymässä.	Seurakunta Vammaisneuvosto	Seuraavan neljän vuoden aikana
Vahvistetaan yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. – Osallistutaan aktiivisesti Palvelutorin kehittämiseen.	Seurakunta Vammaisneuvosto	Seuraavan neljän vuoden aikana

2.3 Lahden kaupungin osallisuustyö

Osallisuus tarkoittaa, että ihminen voi tehdä työtä, harrastaa ja ottaa osaa yhteiskunnan toimintaan tasa-arvoisesti yhdessä muiden kanssa.

Lahden kaupungilla on oma osallisuusmalli. Osallisuusmalli kertoo osallisuuden tavoitteista Lahdessa näin:

- Lahdessa jokainen asukas kokee, että hänen mielipiteensä on merkityksellinen. Jokaisen asukkaan mielipiteitä kuunnellaan.
- Kaupunki kutsuu kaikki osallistumaan päätöksentekoon. Tavoite on vahvistaa mielikuvaa, että Lahdessa toimitaan yhdessä.
- Tavoite on, että osallisuus vahvistuu. Asukkaiden yhteisöllisyys ja hyvinvointi perustuvat osallisuuteen.
- Hyvinvointi, luovuus, uudet ideat sekä hyvä ja turvallinen arki syntyvät, kun ne suunnitellaan ja tehdään yhdessä.

Kaupunki kutsuu kaikki lahtelaiset mukaan kaupungin kehittämiseen: lapset, vanhukset, yrittäjät ja opiskelijat. Kielelliset ja kulttuuriset erot sekä erityisryhmät otetaan huomioon.

Osallisuustyössä kehitetään vuorovaikutuksen keinoja ja kohtaamispaikkoja eri kanavissa. Tavoite on, että yhä useampi lahtelainen lähtee toimintaan mukaan. Kuntalaisia kannustetaan kehittämään omaa toimintaa.

Kaupunki ottaa erityisryhmät huomioon, kun se kehittää kaupunkia ja palveluja. Kaupunki tarjoaa erityisryhmille monia mahdollisuuksia osallistua. Kaupunki tekee osallistumisen saavutettavaksi ja ottaa erityistarpeet huomioon.

Kaupunki kehittää osallisuuden keinoja, jotka ovat saavutettavia ja digitaalisia. Yksi keino on osallistuva budjetointi. Se tarkoittaa, että kuntalaiset ovat mukana, kun kunnan rahojen käytöstä päätetään. Kuntalaiset voivat esittää ideoita kaupungin kehittämiseksi. Kuntalaiset äänestävät ideoista. Kaupunki toteuttaa ideoita, jotka saavat eniten ääniä. Osallistuvaan budjetointiin on mahdollista osallistua verkossa, kirjastoissa, monitoimitiloissa, toimintakeskuksissa ja Palvelutorilla.

Kaupunki tekee yhteistyötä sidosryhmien kanssa, jotta saavutettavuus, osallisuus ja viestintä vahvistuvat. Kaupungin sidosryhmiin kuuluu ihmisiä, joihin kaupungin päätökset vaikuttavat.

Kuntalaiset osallistuvat päätöksentekoon myös vammaisneuvostossa ja kumppanuuspöydissä. Kumppanuuspöydät ovat ryhmiä, joissa asukkaat tekevät yhteistyötä kaupungin kehittämiseksi. Lahden kaupungin eri alueilla on yhteensä neljä kumppanuuspöytää.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Erityisryhmät, saavutettavuus ja selkokieli otetaan huomioon, kun osallistuva budjetointi on ideointi-, kehittämis- ja äänestysvaiheessa. Osallistuvasta budjetoinnista tehdään selkokielinen esittelyvideo ja kuva.	- Sivistystoimen palvelualue - Osallisuuden ja hyvinvoinnin palveluyksikkö	Toteutetaan vuosina 2021–2024.
Kumppanuuspöytiin haetaan jäseniä mm. asukkaista ja yhdistysedustajista huomioiden erityisryhmien edustajat.	- Sivistystoimen palvelualue - Osallisuuden ja hyvinvoinnin palveluyksikkö	Toteutetaan vuosina 2021–2024.

2.4 Osallisuuden edistäminen Päijät-Sotessa

Asiakasosallisuus

Asiakasosallisuus tarkoittaa, että asiakkaat ovat itse mukana, kun esimerkiksi jotain Päijät-Soten palvelua suunnitellaan.

Asiakasraati

Asiakasraati on ryhmä asiakkaita, jotka osallistuvat esimerkiksi Päijät-Soten palvelun kehittämiseen.

Kehittäjäasiakkaat

Päijät-Sotessa kehittäjäasiakkaat suunnittelevat ja kehittävät palveluja yhdessä Päijät-Soten työntekijöiden kanssa.

Päijät-Sotessa toimii työryhmä, joka valmistelee yhtenäisiä toimintamalleja asiakasosallisuudelle.

Päijät-Sotessa asiakasosallisuutta ovat toteuttaneet

- asiakasraadit,
- kokemusasiantuntijat
- ja vapaaehtoiset.

Vammaispalvelujen asiakkaiden osallisuutta edistetään monilla tavoilla. Palvelujen tarpeen arvioinnissa on kehitetty osallistavaa kirjaamista. Se tarkoittaa, että asiakas voi sanoa itse, mitä palveluja hän tarvitsee. Osallistava kirjaaminen varmistaa, että asiakas voi sanoa oman mielipiteensä, kun arvioidaan, mitä palveluja hän tarvitsee.

Myös palvelusuunnitelma ja palvelujen toteuttamissuunnitelma tehdään yhdessä asiakkaan, omaisten tai muiden läheisten kanssa.

Asiakkaita pyydetään mukaan kehittäjäasiakkaiksi, kun palveluja kehitetään.
Kehittäjäasiakkaat ovat mukana esimerkiksi omaishoidon kehittämisryhmässä tai palvelusetelien suunnittelussa.

Kehittäjäasiakkaat ovat mukana myös, kun palveluja otetaan käyttöön tai niiden käyttöä seurataan.
Kehittäjäasiakkaat ovat mukana esimerkiksi kuljetuspalvelujen seurantaryhmässä tai, kun asumisen palveluseteli otetaan käyttöön.

Palveluja kehitetään myös erilaisissa hankkeissa.
Asiakkaat ovat mukana hankkeiden ohjausryhmissä, työpajoissa, verkostoissa ja muussa kehittämisessä.

Yhteistyötä tehdään myös vammaisneuvostojen ja vammaisjärjestöjen kanssa.
Päijät-Soten työntekijät vierailevat neuvostoissa, kun siihen on tarvetta.
LINK Lahden järjestökeskus ry ja vammaispalvelut tapaavat muutaman kerran vuodessa.
Tapaamisten aiheet vaihtelevat.

Asiakasraati toimii säännöllisesti vammaispalvelujen päivätoiminnassa.
Asumispalveluissa on kehittämisryhmiä tai yhteistyötapaamisia.
Taloilla ja verkostoilla on omia kehittämisryhmiä ja yhteistyötapaamisia.
Niihin osallistuu asiakkaita, omaisia ja työntekijöitä.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Asiakasosallisuuden toimintamalleista tulee yhtenäisiä. Ne ovat laajasti käytössä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.	- Päijät-Soten vammaispalvelut - Päijät-Soten vammaisneuvosto	Vuosina 2021–2024.

3 – Esteettömyys ja asuminen

3.1 Esteettömyys kaupunkiympäristössä

Rakentamisen esteettömyys Lahdessa perustuu näihin lakeihin ja säännöksiin:

Maankäyttö- ja rakennuslaki

Rakennetun ympäristön esteettömyyttä ohjataan maankäyttö- ja rakennuslaissa (MRL).

Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä
Asetus määrittelee rakennuksen esteettömyydelle.

Lahden kaupungin rakennusjärjestys

Esteettömyys otetaan huomioon jo kaavoituksessa ja, kun suunnitellaan maankäyttöä.
Lahdessa esteettömyys on osa kestävyyttä ja turvallisuutta.
Se on myös osa kaupunkikuvaa.

Viheralueet, esimerkiksi puistot, ovat esteettömiä ja saavutettavia.
Viherrakentamisessa esteettömyys otetaan huomioon, kun rakennetaan uutta tai korjataan vanhaa.
Esteettömyys otetaan huomioon myös kunnossapidossa ja, kun viheralueista tiedotetaan.
Esteettömiä alueita ja paikkoja kartoitetaan ja kunnostetaan palautteiden perusteella.

Palautetta saadaan vammaisneuvostosta ja kaupungin palautekanavista.
Palautetta kerätään jatkuvasti.

Esteettömyys otetaan huomioon, kun kaupunki korjaa esimerkiksi jalkakäytäviä ja muita kulkuväyliä.

Rakentamisen suunnitelmista eli kaavoista ja myös laajemmista suunnitelmista pyydetään lausunnot vammaisneuvostolta.

Lahdessa SuRaKu-ohjeistus huolehtii siitä, että uudet rakennukset rakennetaan ja vanhat korjataan esteettömiksi. SuRaKu tarkoittaa esteettömän suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon ohjetta.

Lahdessa julkisissa rakennushankkeissa täytyy pyytää lausunto vammaisneuvostolta.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Esteettömät kohteet kaupunkiympäristössä kartoitetaan ja korjataan.	- Kaupunkiympäristön palvelualue - Vammaisneuvosto	Vuosina 2021–2024
Jalankulun- ja pyöräilyn väylien, invapysäköintipaikkojen ja linja-autopysäkkien kunnossapitoa kehitetään.	- Kaupunkiympäristön lautakunnat - Vammaisneuvosto	Vuosina 2021–2024
Jalankulun ja pyöräilyn erottelun kehittäminen.	- Kaupunkiympäristön lautakunnat	Vuosina 2021–2024

3.2 Asuminen

Esteettömyys uusissa rakennuksissa

Rakennus on kaikille käyttäjille turvallinen ja toimiva, kun se on esteetön. Esteettömyys tarkoittaa, että liikkuminen rakennuksessa on esteetöntä. Esteettömyys tarkoittaa myös, että näkeminen ja kuuleminen ovat esteettömiä.

Laki ja asetus määrittelevät ne vaatimukset, joiden mukaan rakennukset täytyy suunnitella, jotta ne ovat esteettömiä.

Kaupungin rakennusvalvonta valvoo, että vaatimuksia noudatetaan rakentamisessa. Rakennusvalvonta valvoo, että rakennusten suunnittelijat noudattavat asetusten määräyksiä ja ohjeita.

Rakennusvalvonnan esteetön -lomake täytyy täyttää, jos kyseessä on kerrostalo. Kerrostaloissa vaaditaan myös pääsuunnittelijan varmennusta siitä, mitä on tehty.

Hissi-, esteettömyys- ja korjausavustukset

Uusissa asuinrakennuksissa esteettömyys on useimmiten otettu hyvin huomioon. Vanhemmissa rakennuksissa tilanne on huonompi. Lahdessa on yli 800 kerrostaloa, joissa ei ole hissiä.

Vanhempien rakennusten esteettömyyttä voidaan parantaa. Hissejä voidaan asentaa vanhoihin taloihin. Esteettömyys voidaan ottaa huomioon korjauksissa.

Asunto-osakeyhtiöt voivat hakea tukea, kun ne korjaavat taloa esteettömäksi. Tukea voi saada enintään 45 prosenttia korjausten hinnasta. Tukea voi hakea Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta ARA:sta.

Asunto-osakeyhtiöt voivat myös hakea avustusta hissien asentamiseen, jos kerrostalossa ei ole hissiä. Avustusta voi saada 45 prosenttia hissien asentamisen hinnasta.

Lahden kaupunki tukee hissien asentamista lisäksi 10 prosentin avustuksella. Kaupungin avustusta voi hakea, jos ARA myöntää hankkeelle oman avustuksensa.

Vuosina 2017–2020 ARA on avustanut kymmenen hissien rakentamista viiteen kerrostaloon Lahdessa. Kaupungin tavoite on, että vanhoihin taloihin asennetaan uusia hissejä joka vuosi. Tavoitteen saavuttaminen riippuu siitä, haluavatko asunto-osakeyhtiöt asentaa hissejä.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Hissejä asennetaan ja rakennuksia korjataan esteettömiksi joka vuosi. - Hissi- ja esteettömyystyöryhmä: viestintä, kannustaminen ja ohjaus - Jatketaan 10 prosentin hissiavustuksen myöntämistä. Selvitetään mahdollisuus myöntää avustusta myös suunnitteluun.	Kaupunkiympäristön palvelualue: Toteutuneiden jälkiasennushissien määrä.	Vuosina 2021–2024.

3.3 Itsenäistä asumista tukevat palvelut ja palveluasuminen

Päijät-Sote vastaa vammaisten ja kehitysvammaisten asumisen järjestämisestä.

Myös Lahden kaupunki on mukana näiden palveluiden tuotannossa. Esimerkiksi kaavoitus varmistaa, että uusille asunnoille on tilaa.

Kaavoitus ja tonttien luovutukset edistävät uudenlaisten asuntojen rakentamista.

Kaupunkiympäristön palvelualue edistää palveluasumisen rakentamista yhteistyössä Päijät-Soten kanssa.

3.3.1 Asunnon muutostyöt sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet

Vaikeavammaisen henkilö voi saada Päijät-Sotelta korvausta

- asunnon muutostöistä.
- asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta.

Muutostöiden, välineiden ja laitteiden täytyy olla henkilölle välttämättömiä vamman tai sairauden takia. Korvauksen tarve arvioidaan yksilöllisesti. Päijät-Sote päättää korvauksesta.

Korvausta voi saada näihin muutostöihin:

- ovien leventäminen
- luiskien rakentaminen
- kylpyhuoneen, WC:n ja vesijohdon asentaminen
- kiinteiden kalusteiden ja rakennus- ja sisustusmateriaalien muuttaminen
- muut henkilön vakituisen asunnon muutostyöt

Asunnon muutostöitä ovat myös muutostöiden suunnittelu ja esteiden poistaminen asunnon lähiympäristöstä.

Korvausta voi hakea nostolaitteiden, hälytyslaitteiden tai muiden välineiden ja laitteiden asennuksiin. Vaikeavammaiset henkilöt voivat saada asuntoon kuuluvia välineitä tai laitteita ilmaiseksi käyttöönsä.

3.3.2 Tuettu asuminen, palveluasuminen ja palveluasuminen kotiin

Päijät-Sote tuottaa vammaisten asumispalveluja, joita ovat

- tuettu asuminen,
- palveluasuminen,
- tehostettu palveluasuminen
- ja vaikeavammaisen kohdalla myös palveluasuminen kotona.

Tuettua asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat tukea itsenäiseen asumiseen. Tuettua asumista järjestetään myös henkilöille, jotka tarvitsevat tukea itsenäiseen asumiseen siirtymisessä.

Tuettu asuminen tarkoittaa, että asumista tuetaan sosiaaliohjauksella ja muilla sosiaalipalveluilla.

Palveluasumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat soveltuvan asunnon, hoitoa ja huolenpitoa.

Tehostettua palveluasumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat hoitoa ja huolenpitoa koko vuorokauden.

Palveluasumisella tarkoitetaan siis asumista ja palveluja, jotka järjestetään palveluasunnossa.

Vaikeavammaiselle voidaan järjestää palveluasuminen kotiin. Se tarkoittaa, että asiakas asuu omassa vuokra- tai omistusasunnossaan. Asiakas saa tarpeellisen palvelun kotiinsa.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Tuetun asumisen kehittäminen - Tuetusti asuvien osuus kehitysvammaisten asumispalveluissa on 25 prosenttia.	Päijät-Sote/ Vammaispalvelut	Seuraavan neljän vuoden aikana
Asumisen kehittämisen suunnitelma päivitetään. - Lasten ja nuorten asumispalvelut ja lyhytaikainen hoito keskitetään Launeen alueelle. - Uudet tilat rakennetaan, jotta tilat ovat ajanmukaiset. Varmistetaan, että lyhytaikaisen hoidon tiloja on tarpeeksi.	Päijät-Sote/ Vammaispalvelut	Seuraavan kolmen vuoden aikana

4. Liikkuminen

4.1 Joukkoliikenne ja palveluliikenne

Joukkoliikenne

Linja-autot, junat ja raitiovaunut ovat joukkoliikenteen kulkuneuvoja.

Palveluliikenne

Kunnat järjestävät palveluliikennettä alueille, joilla on vähän matkustajia. Palveluliikennettä käyttävät usein vanhuksentai vammaiset henkilöt, joille joukkoliikenteen käyttö on vaikeaa.

Joukkoliikenteen linja-autoissa on useimmiten matala lattia ja ne ovat esteettömiä. Matalalattiaiset linja-autot on varustettu laitteilla, jotka soveltuvat liikuntaesteisille. Keskiövellä on pyörätuoliramppi, joka helpottaa pyörätuolin nousua autoon. Linja-auton etuosassa tai keskiosassa on merkitty istumapaikat, jotka on tarkoitettu liikuntaesteisille. Joissain vara-autoissa ei ole pyörätuoliramppia.

Linja-autoissa on istumapaikat matkustajille, jotka käyttävät opaskoiria. Istumapaikat ovat auton ensimmäisellä penkkirivillä vasemmalla. Näiden istumapaikkojen lähellä on painonappeja. Istumapaikoilta ylettyy helposti antamaan pysähtymismerkkin. Bussin kyljessä keskiöven vieressä on nappi, jossa on pyörätuolin merkki. Kun nappia painaa, kuljettajalle syttyy valo, ja kuljettaja avaa keskiöven matkustajalle, joka käyttää pyörätuolia.

Vammaisen avustaja voi matkustaa ilmaiseksi Lahden seudun liikenteessä, jos hänellä on EU:n vammaiskortin A-merkintä. Ilmaiseksi ja ilman korttia voivat matkustaa

- pyörätuolilla tai rollaattorilla kulkevat
- pyörätuolimatkustajan avustajat
- näkövammaisen avustajat.

Maksuttomuus ei koske seutuliikenteen linjoja, joissa on korkealattiaisia busseja.

Lahden seudun liikenne järjestää myös palveluliikennettä Lahden kaupungin alueella. Nastolassa palveluliikenteen nimi on Nestori. Vanhan Lahden palveluliikenne uudistuu kesällä 2021. Uudistuksessa lisätään palveluliikenteen vuorojen määrää. Lisäksi palveluliikenteessä otetaan käyttöön Waltti lippujärjestelmä. Matkustaja voi matkustaa samalla Waltin lipulla palveluliikenteessä ja muussa joukkoliikenteessä.

Palveluliikenteen autot ovat pikkubusseja, jotka ovat esteettömiä. Niissä on tilaa pyörätuolille, rollaattoreille ja muille apuvälineille. Pikkubussi hakee matkustajat kotiovelta ja tuo kotiovelle. Kuljettaja auttaa matkustajia nousemaan autoon ja poistumaan autosta. Kuljettaja auttaa kauppakassien kantamisessa autoon ja pois autosta.

4.2 Vaikeavammaisten kuljetuspalvelu ja autoavustukset

Vaikeavammainen

Vaikeavammainen henkilö tarvitsee vammansa takia toisen henkilön apua.

Kuljetuspalvelumatka

Vaikeavammaisella henkilöllä on oikeus kuljetuspalveluihin. Kuljetuspalvelumatkoja järjestetään esimerkiksi opiskelun tai työn takia.

Päijät-Sote myöntää vaikeavammaisten kuljetuspalvelut ja autoavustukset. Kuljetuspalvelumatkoja voidaan myöntää

- asiointi- ja virkistysmatkoihin
- työmatkoihin
- opiskeluun.

Asiakas saa vähintään 18 asiointi- ja virkistysmatkaa yhteen suuntaan kuukaudessa. Asiakas voi tilata kuljetuksen välityskeskuksesta

- puhelinsovelluksella
- tekstiviestillä
- sähköpostilla
- soittamalla.

Välityskeskus palvelee koko Päijät-Soten alueella. Taksit ajavat palvelukuljetuksia. Kun asiakas saa päätöksen palvelusta, siinä voidaan kertoa muiden muassa

- matkojen enimmäismäärä
- vaatimukset kuljettavalle autolle
- oikeus kulkea yksin
- oikeus vakituiseen taksiin.

Kuljetuspalvelu korvaa matkat, jotka tapahtuvat kunnassa, jossa asiakas asuu. Se korvaa myös matkoja naapurikunnissa. Tukea auton hankintaan voivat saada

- työssäkäyvät
- päätoimiset opiskelijat
- vammaiset henkilöt, jotka ovat heikoimmassa asemassa.

Tukea myönnetään auton muutostöihin ja apuvälineisiin. Muutostöiden ja apuvälineiden pitää tukea vammaisen henkilön omatoimista liikkumista.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Seurantaryhmä arvioi kuljetuspalvelujen välitystoimintaa ja liikennöintiä. Seurantaryhmässä ovat Päijät-Soten, välityskeskuksen, liikennöitsijöiden ja asiakkaiden edustajat.	- Päijät-Soten vammaispalvelut - Päijät-Soten vammaisneuvosto	Toteutuu parhaillaan.

5. Lahden Palvelutori

- Lahden Palvelutorin tarkoitus on
- tehdä kuntalaisten arjesta sujuvampaa.
 - helpottaa palvelujen kestäväää käyttämistä.
 - lisätä palvelujen tasavertaista saavutettavuutta.
 - tehdä palveluista joustavampia.

Palvelutori sijaitsee Lahden keskustassa. Siksi se helpottaa asiointia. Asiakas voi hoitaa Palvelutorilla monta asiaa yhdellä käynnillä.

Palvelutori osallistaa asiakkaitaan.

Palvelutori tukee asukkaiden, yhdistyksien, yrityksien ja oppilaitoksien

- hyvinvointia
- yhteisöllisyyttä
- ja osallisuutta.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Palvelutorin toiminta laajenee. Samalla tehdään kartoitus esteettömyydestä. Tehdään myös suunnitelma, jonka avulla esteettömyys paranee. Tavoite on, että Palvelutori toimii paremmin ja opasteet paranevat. Tavoite on myös edistää esteettömyyttä asiakastiloissa.	- Konsernipalvelut, Palvelutori - Vammaisneuvosto	Vuosien 2021 ja 2022 aikana.
Palvelutorin uudistamisen suunnitelmiin kuuluvat esteettömät kulkureitit ja liikkuminen tiloissa ja niiden ulkopuolisilla alueilla, valaistus, selkeät opasteet sekä akustiikan huomioonottaminen. Lava-tilassa on käytössä induktiosilmukka.	- Konsernipalvelut, Palvelutori - Vammaisneuvosto	Toteutus vuoden 2021 aikana.
Palvelutorin työntekijöitä koulutetaan, jotta he osaavat kohdata erilaisia asiakasryhmiä ja ottaa huomioon esteettömyyden. Tavoite on palvella kaikki asiakkaita yhtä hyvin.	- Konsernipalvelut, Palvelutori - Vammaisneuvosto	Henkilöstökoulutukset järjestetään vuoden 2021 ja 2022 aikana.
Erilaisia digisovelluksia ja viestinnän kanavia käytetään Palvelutorilla viestinnän ja tiedonsaannin helpottamiseksi.	- Konsernipalvelut, Palvelutori - Vammaisneuvosto	Tulevien vuosien 2021-2023 aikana

6. Lahti-Piste

Lahti-Piste on Lahden kaupungin palvelupiste. Lahti-Piste neuvoa palvelujen käytössä ja opastaa sähköisen asioinnin käytössä. Lahti-Piste toimii Lahden Palvelutorilla kauppakeskus Trion toisessa kerroksesta. ”Asioidaan yhdessä ja mutkattomasti” on Lahti-Pisteen palvelulupaus eli tunnuslause. Lahti-Piste toteuttaa lupausa monissa kanavissa. Lahti-Pisteessä voi asioida helposti ja esteettömästi Palvelutorilla, puhelimesta, sähköpostissa ja chat-palvelussa.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Lahti-Pisteellä tehdään kartoitus esteettömyydestä. Lahti-Pisteellä tehdään myös suunnitelma esteettömyyden parantamiseksi. Tavoite on, että palvelutila toimii paremmin. Lahti-Pisteen opasteita ja esteettömyyttä parannetaan.	- Konsernipalvelut, Lahti- Piste - Vammaisneuvosto	Esteettömyys-kartoitukset toteutetaan ja toimenpide-suunnitelman mukaiset toimenpiteet toteutetaan vuosien 2021 ja 2022 aikana.
Työntekijöitä koulutetaan erilaisten asiakasryhmien kohtaamiseen ja esteettömyyden huomioimiseen. Tavoite on palvella kaikkia asiakkaita yhtä hyvin.	- Konsernipalvelut, Lahti- Piste	Henkilöstö-koulutukset järjestetään vuoden 2021 aikana.
Vuoropuhelu ja osallistaminen kaupungin vanhus- ja vammaisneuvoston kanssa lisääntyy. Niiden kanssa järjestetään säännöllisesti yhteisiä tapaamisia. Tavoite kehittää Lahti-Pisteen palveluja ja viestintää niin, että asiakkaat otetaan paremmin huomioon.	- Konsernipalvelut, Lahti- Piste - Vammaisneuvosto	Ensimmäiset tapaamiset järjestetään vuoden 2021 aikana.

7. Kasvatus ja koulutus

Lahdessa kaupunki järjestää opetuksen, kasvatuksen, liikunnan ja kulttuurin palvelut. Palvelut järjestää kaupungin yksikkö, jonka nimi on sivistyksen palvelualue.

7.1 Varhaiskasvatus ja esiopetus

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatusta järjestetään lapsille päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Lapset ovat esiopetuksessa ennen kuin he menevät peruskouluun.

Suomessa varhaiskasvatuslaki määrittelee varhaiskasvatuksen tavoitteet. Lain mukaan varhaiskasvatus edistää jokaisen lapsen kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia. Lapsen ikä ja kehitys otetaan huomioon varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatuksen ympäristön täytyy kehittää ja edistää oppimista. Ympäristön täytyy olla terveellinen ja turvallinen. Lapsen ikä ja kehitys täytyy ottaa huomioon. Lasta täytyy suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Tilojen ja välineiden täytyy olla terveellisiä ja turvallisia. Tiloissa ja välineissä täytyy ottaa huomioon esteettömyys.

Varhaiskasvatus tukee lapsen kehitystä ja oppimista sillä tavalla kuin lapsi tarvitsee. Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatusta. Tuki kuuluu kaikille lapsille, jota tarvitsevat tukea.

Lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia voi edistää, jos lapsi saa tukea ajoissa. Tuki voi estää lapsen ongelmien syntymistä ja kasvamista.

Lahdessa varhaiskasvatus sekä kehityksen ja oppimisen tuki on hyvää ja laadukasta.

Tuen tarvetta ehkäistään ennalta monella tavalla.
Opetusta ja ryhmiä voidaan muokata joustavasti.

Toimintarajoitteisen lapsen ohjauksen tarve täytyy ottaa aina huomioon.
Lapsen täytyy saada tehostettua ja erityistä tukea, jos hän tarvitsee sitä.
Tavoitteena on turvata lapsen sosiaalinen ja henkinen kehitys.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman toteutumisen seuranta.	- Sivistyksen palvelualue, varhaiskasvatus - Vammaisneuvosto	Jatkuvasti
Kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen seuranta.	- Sivistyksen palvelualue, varhaiskasvatus - Vammaisneuvosto	Jatkuvasti
Tavoite on varmistaa tarpeeksi tukea ja esteettömät tilat henkilöille, jotka tarvitsevat erityistä tukea.	- Sivistyksen palvelualue, varhaiskasvatus - Vammaisneuvosto	Toteutetaan vuosina 2021–2024

7.2 Perusopetus

Perusopetus

Perusopetus tarkoittaa peruskoulua, joka kestää yhdeksän vuotta.

Nivelvaihe

Nivelvaihe tarkoittaa aikaa, jolloin nuori siirtyy peruskoulusta toisen asteen opintoihin.
Ammatillinen koulutus ja lukio ovat toisen asteen opintoja.

Lahden kaupunki huolehtii perusopetuksesta sekä koululaisten aamu-, iltapäivä- ja kerhotoiminnasta.
Yksikön nimi on perusopetuspalvelut.

Tavoite on, että peruskoulun jälkeen 98 prosenttia oppilaista jatkaa opintoja.
Lahden perusopetuksessa on myös ruotsinkielistä perusopetusta.
Lahden perusopetuksessa on kaksikielistä opetusta suomen ja englannin tai suomen ja ruotsin kielillä.
Perusopetusta järjestetään myös sairaalassa.

Vaikeasti vammaiset oppilaat saavat

- erityistä tukea,
- kuntoutusta, joka tukee oppimista
- ja ohjausta, joka edistää toimintakykyä.

Vaativaa erityistukea tarvitsevat lapset ja nuoret saavat sairaalaopetusta.
Vaikeasti vammaiset, autismitietäminen oppilaat ja psykososiaalista tukea tarvitsevat oppilaat saavat perusopetusta.

Perusopetuspalvelut tekee yhteistyötä varhaiskasvatus- ja nuorisopalvelujen kanssa.
Yhteistyötä tehdään myös Päijät-Soten kanssa.
Lapsiperheitä, lapsia ja nuoria kuullaan kaikissa palveluissa.

Oppilaitosten täytyy olla esteettömiä.
Erilaisten ihmisten opiskelun täytyy olla mahdollista.

Kuulovammaisilla henkilöillä on oikeus opiskella omalla äidinkielellään eli viittomakielellä.

Toimintarajoitteisen henkilön täytyy saada ohjausta, jos hän tarvitsee sitä.
Toimintarajoitteisen henkilön täytyy saada tehostettua ja erityistä tukea, jos hän tarvitsee sitä.
Tavoitteena on turvata henkilön sosiaalinen ja henkinen kehitys.

Ammatinvalinnan ohjauksessa kiinnitetään huomiota erityisryhmiin.
Perusopetuksen päättövaiheessa kiinnitetään huomiota tehostettuun oppilaanohjaukseen.
Tavoite on, että oppilaat menevät perusopetuksen jälkeen opintoihin, kun oppivelvollisuus laajentuu 18 ikävuoteen.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Perusopetuksessa koulujen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan esteettömyys. Uusissa monitoimitaloissa otetaan huomioon kaikkien talon käyttäjien tarpeet.	Tavoitteiden saavuttamista seurataan rakennushankkeiden edetessä. - Sivistyksen palvelualue/ perusopetuspalvelut - Vammaisneuvosto	Uusien monitoimitalojen ja vanhojen koulukiinteistöjen rakennusprojektien aikataulun mukaan.
Esteetön kulkeminen otetaan huomioon, kun vanhoja kouluja korjataan.	- Sivistyksen palvelualue/ perusopetuspalvelut - Vammaisneuvosto	Uusien monitoimitalojen ja vanhojen koulukiinteistöjen rakennusprojektien aikataulun mukaan.
Lahden kaupunki ja Päijät-Hämeen kunnat kehittävät kehitysvammaisten nivelvaiheen yhteistyötä varhaiskasvatuksen, koulun ja PÄIJÄT-SOTE:n kanssa. Tavoite on, että jokainen kehitysvammainen lapsi pääsee varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta kouluun, jossa lapsella on tarvittava tuki.	Toimenpiteiden edistymistä seurataan Päijät-Hämeen seudullisen kehittämistoiminnan toimesta.	Kehittämistoimenpiteitä tehdään vuosien 2021 ja 2022 aikana.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Lahden kaupunki ja Päijät-Hämeen kunnat parantavat keskustelemaa työtapaa vammaisten lasten opetuksessa. Tätä osaamista jaetaan alueen muille kouluille. Lahden kaupunki ja Päijät-Hämeen kunnat kouluttavat työntekijöitä, jotta nämä osaavat käsitellä vammaisten lasten ja nuorten mielenterveyden ongelmia. Lahden kaupunki ja Päijät-Hämeen kunnat tekevät yhteistyötä VIP-, VAATU- ja ELMERI-verkostoihin. VIP-, VAATU, ELMERI ovat vaativan erityisen tuen ohjaus- ja palveluverkostoja.		
Perusopetuksen opetussuunnitelman toteuttaminen kaikilla Lahden peruskouluilla.	- Sivistyksen palvelualue/ perusopetuspalvelut	Opetussuunnitelman mukaisen opetuksen toteuttaminen toteutuu jatkuvana
Tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma tai HOJKS eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. HOJKS tehdään yhteistyössä oppilaan, huoltajan ja työntekijöiden kanssa.	- Sivistyksen palvelualue/ perusopetuspalvelut	Oppilaan oppimis-suunnitelman / HOJKSin seuranta moniammatillisena yhteistyönä yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa toteutuu jatkuvana.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Oppilas saa oppilaanohjausta perusopetuksen päättövaiheessa. Ohjauksella varmistetaan, että jokainen oppilas hakeutuu perusopetuksen jälkeisiin opintoihin.	- Sivistyksen palvelualue/ perusopetuspalvelut	Toteutuu jatkuvana
Oppilasta arvioidaan sanallisesti, kun hän etenee oman opinto-ohjelman mukaan. Perusopetuksesta välitetään tietoa seuraavaan oppilaitokseen, kun oppilas siirtyy seuraavaan vaiheeseen opinnoissaan.	- Sivistyksen palvelualue/ perusopetuspalvelut	Toteutuu jatkuvana

7.3 Lukiokoulutus

Lukiokoulutuksen tavoite on varmistaa, että opiskelijat pääsevät jatko-opintoihin korkeakouluihin. Tavoite on myös, että opiskelijoilla on laaja yleissivistys.

Syksyllä 2022 otetaan käyttöön uusi suuri lukio. Uudessa lukiossa on noin 1350 opiskelijaa.

Esteetön liikkuminen on varmistettu jo, kun lukiota on suunniteltu. Myös muissa kaupungin lukioissa esteettömyys on otettu huomioon. Lukiossa kaikki opiskelijat saavat erityisopettajan, kuraattorin ja psykologin palveluita.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Kaikki lukiolaiset saavat lukiokoulutuksen, joka noudattaa lukiokoulutuksen opetussuunnitelmaa.	- Sivistyksen palvelualue/ lukiokoulutuspalvelut	Vuosittain arvioidaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

7.4. Wellamo-opisto

Elinikäinen oppiminen

Ihminen oppii koko elämänsä ajan.
Ihminen voi kehittää tietojaan ja taitojaan koko elämänsä ajan.

Taiteen perusopetus

Taiteen perusopetus on taiteen alojen opetusta erityisesti lapsille ja nuorille.
Esimerkiksi taidekoulut ja musiikkiopistot tarjoavat taiteen perusopetusta.

Wellamo-opisto tarjoaa mahdollisuuden paikalliseen vapaan sivistystyön lain mukaiseen opiskeluun.

Opisto noudattaa elinikäisen oppimisen periaatteita. Opisto tukee yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä sekä kykyä toimia yhteisöissä.

Wellamo-opisto antaa opetusta

- taito- ja taideaineissa,
- kielissä,
- liikunnassa,
- tietotekniikassa
- ja yhteiskunnallisissa aineissa.

Lapset, nuoret ja aikuiset voivat opiskella opistossa taiteen perusopetusta.

Toimintarajoitteita otetaan huomioon Wellamo-opiston opetuksessa monilla tavoilla. Esimerkiksi liikunnan ryhmissä on käytössä tasoluokittelu. Sen avulla opiskelija löytää itselleen sopivan ryhmän. Esimerkiksi keltainen väri kertoo siitä, että ryhmä soveltuu liikuntarajoitteiselle.

Opetusta toteutetaan myös toimintakeskuksissa, lähellä asiakkaan omaa elinympäristöä. Taiteen perusopetusta voidaan opettaa yksilöllisesti niin, että se vastaa oppilaan ominaisuuksia ja kykyä opiskella. Luentoja pidetään yhteistyössä paikallisyhdistysten kanssa. Aiheiden valinnassa otetaan huomioon myös erilaiset oppijat. Luentoja pidetään sekä asiantuntijoille että asianosaisille ja heidän läheisilleen.

Wellamo-opiston uudet verkkosivut noudattavat saavutettavuusdirektiivin vaatimuksia. Verkossa tuotetaan sisältöjä, esimerkiksi sähköisiä taidenäyttelyitä. Tavoite on, että työntekijöiden osaaminen saavutettavuudessa ja verkon käytössä paranee.

Wellamo-opisto on syrjinnästä vapaa alue. Se tarkoittaa, että Wellamo-opisto

- vastustaa syrjintää,
- estää syrjintää ja
- tunnustaa kaikkien ihmisten yhdenvertaisuuden.

Wellamo-opisto on Suomen suurin seudullinen kansalaisopisto. Wellamon yhteydessä toimii myös Taide- ja muotoilukoulu Taika.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Ylläpidämme ja kehitämme nykyistä koulutuksen tarjontaa erityisryhmille ja toimintarajoitteisille henkilöille.	Sivistyksen palvelualue/ Wellamo-opisto	Toteutetaan vuosina 2021–2024
Koulutamme kohtaamaan ja huomioimaan erityisryhmien ja toimintarajoitteisten tarpeita.	Sivistyksen palvelualue/ Wellamo-opisto	Toteutetaan vuosina 2021–2024
Otamme edelleen huomioon eri-ikäiset kohderyhmät, kuten lapset, aikuiset ja ikääntyneet.	Sivistyksen palvelualue/ Wellamo-opisto	Toteutetaan vuosina 2021–2024

7.5 Nuorisopalvelut

Lahden kaupungin nuorisopalvelut tarjoaa nuorille

- tekemistä ja toimintaa vapaa-ajalla.
- tukea työelämän alkutaipaleella.
- apua haastavissa elämäntilanteissa.

Nuorisotyötä tehdään monella tavalla myös kouluissa. Palveluissa otetaan huomioon nuoruuden eri vaiheet sekä eri-ikäisten nuorten tarpeet ja toiveet.

Nuorisopalvelut tarjoaa myös mahdollisuuksia nähdä maailmaa ja saada kansainvälisiä kokemuksia. Kehittämishankkeet ovat ajankohtaisia. Ne kokeilevat rohkeasti uusia asioita.

Nuorisopalvelut lisäävät yhteistyötä toimintarajoitteisten nuorten kanssa. Nuorisopalvelut parantaa heidän mahdollisuuksiaan osallistua harrastustoimintoihin.

Tavoitteet koskevat vuosia 2021–2022.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Toimintarajoitteisten nuorten harrastustoiveita kuullaan jatkossa paremmin. Toiveita kuullaan saavutettavilla tavoilla.	- Sivistyksen palvelualue / nuorisopalvelut	Toteutetaan vuosien 2021 ja 2022 aikana
Toimintarajoitteisille nuorille tarjotaan mahdollisuuksia harrastuksiin, jotka sisältävät toimintaa, tiloja ja välineitä.	- Sivistyksen palvelualue / nuorisopalvelut	Toteutetaan vuosina 2021–2024
Vammaisjärjestöjen kanssa aloitetaan tapaamiset, joiden tavoitteena on vuoropuhelun ja yhteistyön lisääminen.	Sivistyksen palvelualue / nuorisopalvelut - Vammaisneuvosto	Tapaamiset aloitetaan vuonna 2021

8. Liikunta ja kulttuuri

Lahden kaupungin kulttuuritoiminta järjestää kulttuurin palveluja vammaisille henkilöille. Palvelujen laajuus, laatu ja taso ovat samoja kuin muidenkin ihmisten palveluissa. Palvelut ovat ilmaisia tai edullisia vammaisille henkilöille.

Vammaisilla henkilöillä on oikeus osallistua kulttuurielämään. Heillä on myös oikeus kehittää luovia, taiteellisia ja älyllisiä kykyjään ja ymmärrystään.

On tärkeää varmistaa tilojen ja palveluiden esteettömyys ja kaikille samat mahdollisuudet osallistua.

Vammaisilla henkilöillä on oikeus omaan kulttuuriinsa. Se tarkoittaa esimerkiksi viittomakielten ja kuurojen kulttuurin tunnustamista ja tukemista. Se tarkoittaa yhdenvertaisuutta. Se tarkoittaa saavutettavuutta ilman lisäkuluja. Se täytyy ottaa huomioon turvallisuussuunnitelmassa.

Sinfonia Lahden orkesterin sovellus lisää saavutettavuutta. Sovelluksen avulla konsertteja voi kuunnella kotona.

Sibelius-talon pääsaliin on lisätty pyörätuolipaikkoja. Sibelius-talon esteettömyyteen voi tutustua tarkemmin Sibelius-talon verkkosivuilla. Vammaisen henkilön avustaja pääsee ilmaiseksi kaupunginteatterin ja kaupunginorkesterin tilaisuuksiin. Teatterin ja kirjaston verkkosivut on uusittu ja ne ovat saavutettavia. Sivulla myös saavutettavuusseloste. Sinfonia Lahdella on saavutettavat verkkosivut keväällä 2021.

8.1 Liikunta ja ulkoilu

Liikuntapalvelut järjestää edullisia liikuntaryhmiä eläkeläisille ja liikuntarajoitteisille henkilöille. Liikunta on monipuolista, ja se soveltuu kaiken kuntoisille eläkeläisille. Liikuntarajoitteet otetaan huomioon.

Liikuntaryhmissä liikunta tukee kaikkia. Asiakkaiden erilaiset tarpeet otetaan huomioon. Liikuntaryhmät on merkitty väreillä ryhmän tason mukaan. Väri auttaa löytämään liikuntaryhmän, jonka taso on sopiva ja joka tukee sopivasti toimintakykyä.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Erilaisia liikunnan vaihtoehtoja lisätään.	- Sivistyksen palvelualue/ liikuntapalvelut	Vuosina 2021–2022
Tehdään lisää opastevideoita, jotka on tarkoitettu liikuntarajoitteisille ja heidän avustajilleen. Tehdään opastevideot, jotka ohjaavat uimahallien allastiloihin kulkemiseen, ulkokuntolaitteiden käyttöön ja omatoimisen liikuntaan kannustamiseen. Opastevideot tekstitetään saavuttaviksi.	- Sivistyksen palvelualue/ liikuntapalvelut	Vuosina 2021–2022
Esteettömyys otetaan huomioon kaikissa uusissa liikuntarakennuksissa. Niitä ovat muiden muassa Rantakartanon uintikeskus, mäkikatsomon edustan muuttaminen samaan tasoon, Renkomäen monitoimitalon lähiliikuntapaikka ja Kisapuiston stadion.	- Sivistyksen palvelualue/ liikuntapalvelut - Vammaisneuvosto	Vireillä olevia hankkeita 2021–2023

8.2 Kirjasto- ja tietopalvelut

Lahden kaupunginkirjasto toimii 11 paikassa:

- pääkirjasto,
- kuusi lähikirjastoa,
- kaksi kirjastopistettä ja
- kaksi kirjastoautoa.

Kirjasto tarjoaa kunnan asukkaille tietoa, elämyksiä ja kohtaamispaikkoja. Kirjasto- ja tietopalvelut tukevat kuntalaisten elinikäistä oppimista, henkistä kasvua ja hyvinvointia. Kirjastot edistävät lukemista, sivistystä ja taitoja, joita tarvitaan tietoyhteiskunnassa.

Kirjasto tarjoaa kuntalaisille pääsyn tietoon ja kulttuurisisältöihin. Kirjasto pitää yllä monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa.

Aineistoja on lapsille, nuorille ja aikuisille. Kirjasto edistää lukemista ja kirjallisuuden tuntemista. Kirjasto järjestää tapahtumia, jotka esittelevät kirjaston kokoelmia ja sisältöjä.

Kirjasto ohjaa ja tukee tiedon hankintaa ja käyttöä. Kirjasto tukee monipuolista lukutaitoa.

Kirjastojen tilat ovat viihtyisät, ja ne on tarkoitettu kuntalaisten käyttöön. Kirjastoissa voi

- opiskella,
- tehdä työtä,
- harrastaa ja
- järjestää kansalaistoimintaa.

Kirjasto edistää yhteiskunnallista ja eri kulttuurien vuoropuhelua. Kirjastossa kuntalaisilla on mahdollisuus osallistua ja tulla kuulluksi.

Lastu-verkkokirjasto on saavutettava.

Lahden kaupunginkirjaston tavoite on vuosina 2021–2024, että toimintarajoitteiset kuntalaiset osallistuvat entistä paremmin kirjaston toimintaan.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Kaikissa kirjastoissa tehdään kartoitus esteettömyydestä ja suunnitelma esteettömyyden parantamiseksi.	- Sivistyksen palvelualue / kirjastopalvelut - Vammaisneuvosto	Esteettömyyskartoitukset toteutetaan vuosien 2021 ja 2022 aikana. Toimenpidesuunnitelman mukaiset toimenpiteet
Tavoitteena on parantaa kirjastotilojen toimivuutta ja opasteita sekä edistää esteettömyyttä asiakastiloissa.		Toteutetaan mahdollisuuksien mukaan vuosien 2023 ja 2024 aikana.
Työntekijöille järjestetään koulutusta erilaisten asiakasryhmien kohtaamiseen ja esteettömyyden huomioimiseen. Tavoitteena on tuottaa kaikille asiakkaille yhtä hyviä kokemuksia.	- Sivistyksen palvelualue / kirjastopalvelut	Henkilöstökoulutukset järjestetään vuosien 2021–2022 aikana
Kirjastot julistautuvat Syrjinnästä vapaaksi alueeksi. Julistautuminen ja ”Syrjinnästä vapaa” -merkki tarkoittavat syrjinnän vastustamista, syrjintään puuttumista ja kaikkien ihmisten yhdenvertaisuuden tunnustamista.	- Sivistyksen palvelualue / kirjastopalvelut	Syrjinnästä vapaaksi alueeksi julistaudutaan vuoden 2021 aikana.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Vuoropuhelua vanhus- ja vammaisneuvoston kanssa lisätään. Yhteisiä tapaamisia järjestetään säännöllisesti. Tavoitteena on kehittää kirjaston palveluja ja viestintää niin, että asiakkaita palvellaan paremmin.	- Sivistyksen palvelualue / kirjastopalvelut - Vammaisneuvosto - Vanhusneuvosto	Ensimmäiset tapaamiset järjestetään vuoden 2021 aikana.
Tavoite on, että kirjaston erityispalvelut ja e-palvelut ovat tunnetumpia. Niitä ovat kotikirjasto ja Celia-palvelu. Tehostetaan tiedottamista heille, jotka ovat oikeutettuja erityispalvelujen käyttöön. Tehostetaan e-palveluista tiedottamista kaikille kohderyhmille. Tavoite on tukea kohderyhmien lukuharrastusta.	- Sivistyksen palvelualue / kirjastopalvelut	Viestintää tehostetaan vuodesta 2021 alkaen.

8.3 Lahden kaupunginteatteri

Teatterin tehtävä on valmistaa ja esittää hyviä ja monipuolisia teatteriesityksiä. Teatteri järjestää myös erilaisia tapahtumia kaikenikäisille ihmisille.

Teatterin esitykset on tarkoitettu lahtelaisille ja päijäthämäläisille, mutta myös muille suomalaisille.
Teatterin esitykset voivat parantaa ihmisten elämänlaatua ja henkistä hyvinvointia.

Teatteri lisää ihmisten yhteisöllisyyden tunnetta ja vahvistaa alueen identiteettiä. Teatterin asiakkaat käyttävät usein muita kaupungin palveluja.
Lisäksi teatteri toimii vahvana kaupungin vetovoimatekijänä niin matkailijoille kuin asukkaillekin.

Esteettömyys edistää tasavertaisuutta, lisää palveluiden käyttöä ja houkuttelee uusia kävijöitä.
Kaupunginteatterin esteettömyyteen voi tutustua tarkemmin teatterin verkkosivuilla.

Kaupunginteatterin Aino-näyttämöllä ja Eero-näyttämöllä pyritään siihen, että näytelmiä on miellyttävä seurata ja katsojat ovat yhdenvertaisia.
Siksi pyörätuolipaikkoja on lisätty ja katsomossa on induktiosilmukka.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Eeron- näyttämön kulkureitit, valaistus, pyörätuolipaikat ja induktiosilmukka. Eero-näyttämön katsomon pyörätuolipaikkoja lisätään. Katsomoon asennetaan induktiosilmukka. Pyörätuolipaikat sijoitetaan yläriiviin. Katsomoon tulee sujuvat kulkureitit. Salin valoihin tehdään parannuksia.	- Sivistyksen palvelualue/ kaupunginteatteri - Vammaisneuvosto	Remontin on tarkoitus olla valmis vuoteen 2022 mennessä.
Avustajan lippu Avustajat ja tulkit saavat ilmaiset liput teatterin omiin esityksiin. Maksuton lippu noudetaan teatterin omasta lippumyymälästä. Oikeuden lippuun voi todistaa vammaiskortin A-merkinnällä tai vastaavalla. Sama käytäntö laajennetaan koskemaan myös vierailuesityksiä. Käytetyt avustajien liput tilastoidaan vuosittain.	- Sivistyksen palvelualue/ kaupunginteatteri	Maksuttomat avustajien liput otetaan käyttöön kevätkaudella 2021.

8.4 Lahden museot

Osallistaminen

Ihmiset pääsevät mukaan kehittämään esimerkiksi kunnan tai yrityksen toimintaa.

Yleisötyö

Yleisötyön tavoite on lisätä taiteiden saavutettavuutta. Yleisötyötä ovat esimerkiksi opastukset, teosten esittelytekstit tai työpajat.

Lahden kaupungin museoita ovat Hiihtomuseo, Historiallinen museo, Radio- ja tv-museo Mastola sekä visuaalisten taiteiden museo Malva.

Hiihtomuseossa ja Mastolassa on tehty korjauksia ja uudistuksia, joissa esteettömyys ja saavutettavuus on otettu huomioon.

Seuraavaksi uudistetaan Historiallista museota ja visuaalisten taiteiden museota. Historialliseen museoon rakennetaan uusia tiloja ja suunnitellaan uusia palveluja.

Visuaalisten taiteiden museo Malva rakennetaan Malskin alueelle. Myös sen rakentamisessa, näyttelyissä ja palveluiden suunnittelussa otetaan huomioon esteettömyys ja saavutettavuus.

Suunnittelussa käytetään apuna Kulttuurista kaikille -palvelua. Toimintarajoitteisten henkilöiden avustajat pääsevät edelleen ilmaiseksi museoon.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Esteettömyys otetaan huomioon, kun tiloja uudistetaan: esteettömät kulkureitit ja liikkuminen rakennuksissa, valaistus, selkeät opasteet, akustiikka.	- Sivistyksen palvelualue/ museopalvelut - Vammaisneuvosto	Toteutetaan vuosina 2021–2024
Palveluita kehitetään niin, että esimerkiksi taidemuseon opastuksiin sisältyvät kuvailutulkkaus, keskusteleva kuvantarkastelu erityisnuorten ryhmille, viittomakielinen opastus	- Sivistyksen palvelualue/ museopalvelut	Toteutetaan vuosina 2021–2024
Opastusmateriaalit tehdään saavutettaviksi.	- Sivistyksen palvelualue/ museopalvelut	Toteutetaan vuosina 2021–2024
Digitaalista sovelluksia käytetään tiedonsaannin helpottamiseksi myös museoiden ulkopuolella eri kanavissa.	- Sivistyksen palvelualue/ museopalvelut	Toteutetaan vuosina 2021–2024
Työntekijät saavat koulutusta, jonka avulla he voivat ottaa huomioon toimintarajoitteisten henkilöiden erityistarpeet.	Sivistyksen palvelualue/ museopalvelut	Toteutetaan vuosina 2021–2024

Osallistaminen

Museo kuuntelee asiakkaiden kokemuksia, toiveita ja kysymyksiä, kun toimintaa kehitetään 2021–2022.

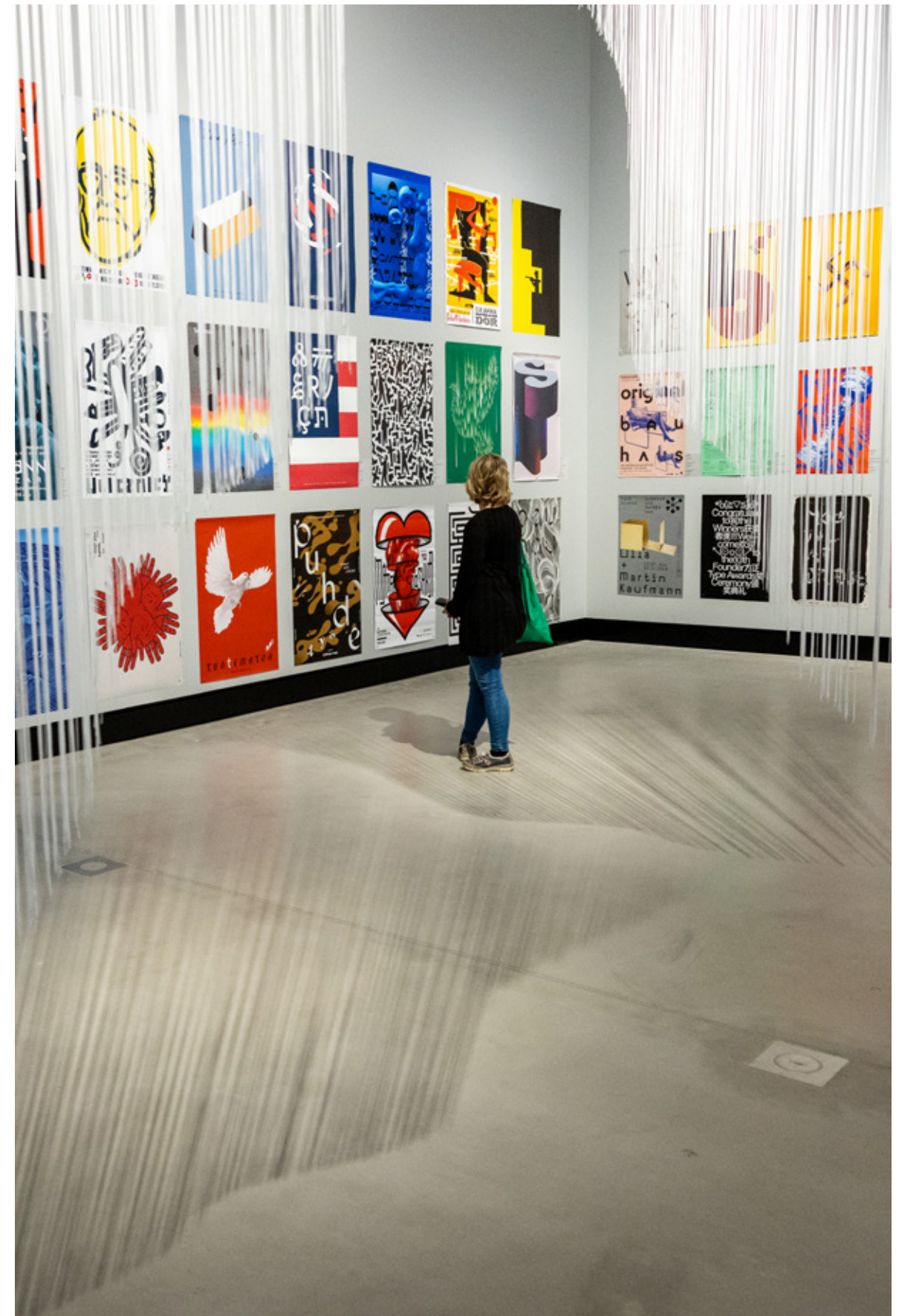
Uusien tilojen ja toimintamuotojen suunnittelussa kuullaan vammaisneuvostoa.

Verkostot, vammaisjärjestöt, muut järjestöt ja asukkaat osallistuvat museon toiminnan kehittämiseen. He voivat esittää toiveitaan ja ideoita yhdessä museon työntekijöiden kanssa.

Myös suunnitelmavaiheen jälkeen yleisö voi osallistua museon kehittämiseen

Osallistavaa toimintaa järjestetään yhdenvertaisesti eri kohderyhmille.

Visuaalisten taiteiden museo Malva tarjoaa töitä erityistukea tarvitseville ammattitaiteilijoille. Työt voivat olla esimerkiksi hankkeita työpajoissa.

9. Työllisyys ja toimeentulo

9.1 Työllisyyden edistäminen

Osatyökykyinen

Henkilö on osatyökykyinen, jos hän voi käyttää vain osaa työkyvystään esimerkiksi vamman takia.

Maaliskuussa 2021 aloitettiin työllisyyden kuntakokeiluja. Niiden tavoite on, että työnhakijat saavat helpommin työtä tai pääsevät koulutukseen. Tavoite on myös se, että osaavia työntekijöitä on tarpeeksi.

Tarkoitus on löytää töitä niille, jotka ovat olleet kauan työttöminä. Tarkoitus on myös löytää töitä niille, joiden on vaikea saada töitä.

Kokeiluissa on yhdistetty aiempaa tiiviimmin työllisyys-, koulutus- sekä sosiaali- ja terveyspalveluja, jotka on tarkoitettu työttömille.

Työnhakijan kykyä hakea ja tehdä töitä kartoitetaan. Osatyökykyisten työnsaantia edistetään yhteistyöllä, jossa ovat mukana sosiaali- ja terveyspalvelut, Kelan palvelut ja työvoimapalvelut.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Parannetaan yhteistyötä PÄIJÄT-SOTE:n kanssa osatyökykyisten työllistämisessä. Osallistutaan aktiivisesti muiden muassa työkykyohjelmaan.	- Työllisyyspalvelut - Vammaisneuvosto	2022–2023
Luodaan uusia työllistymisen mahdollisuuksia osatyökykyisille henkilöille. Järjestetään määräaikaista työsuhteita kaupungin omissa yksiköissä sekä edelleen sijoituksilla toisille työnantajille. Taloudellisena tukena ova myös palkkatuki ja Lahti-lisä. Kaupungin hankinnoissa otetaan huomioon osatyökykyisten työllistyminen.	- Työllisyyspalvelut - Vammaisneuvosto	2022–2023

Päijät-Hämeessä toimii Tuetusti työhön ja osallisuuteen (TTO) -hanke. Sosiaali- ja terveysministeriö rahoittaa hanketta. Hanke on osa Työkykyohjelmaa.

Hanke sai 1,1 miljoonaa euroa, jolla palkataan 4–5 työntekijää. Hankkeessa Päijät-Hämeen alueelle luodaan työkyvyn tuen toimintamalli.

Tavoite on, että sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijät osaavat paremmin arvioida ja pitää yllä asiakkaiden työkykyä ja toimintakykyä.

Toimintamalli sisältää jalkautuvan työ- ja toimintakyvyn arviointitiimin

Toimintamallissa on arviointitiimi. Arviointitiimi jalkautuu eli työskentelee siellä, missä asiakkaat ovat. Arviointitiimi arvioi asiakkaiden työkykyä ja toimintakykyä. Arviointitiimi tekee yhteistyötä työvoimatoimistojen ja oppilaitosten kanssa. Arviointitiimi saa apua myös sairaanhoidosta.

9.2 Kela

Kelan asiointipisteessä saa Kelan hakemuslomakkeita ja esitteitä. Siellä voi myös jättää hakemuksia. Asiointipisteessä saa opastusta etuuksista ja Kelan verkkopalvelujen käytöstä.

Palvelutorilla on Kelan itsepalvelupiste, jossa voi hoitaa myös muita palveluja, joita kunta ja valtio järjestävät.

Vammaisten ihmisten tukia ovat

- alle 16-vuotiaan vammaistuet,
- 16 vuotta täyttäneiden vammaistuet
- eläkettä saavan hoitotuki

Toimeentuloon liittyvät etuudet ovat

- kuntoutusraha,
- nuoren kuntoutusraha,
- eläkkeet,
- asumisen tuet,
- lääke- ja matkakorvaukset
- sekä toimeentulotuki.

Kela myös järjestää kuntoutusta kaiken ikäisille. Kela turvaa toimeentulon kuntoutuksen aikana. Kelan verkkosivuilla on esitelty vammaistuet ja muut etuudet, jotka tukevat arjessa selviytymistä, osallisuutta sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä.

Lisätietoja vammaistuista saa Kelan selkosivuilta: **www.kela.fi/web/selkosuomi/vammaistuet**

9.3 Täydentävä toimeentulo

Perustoimeentulotuki

Toimeentulotukea voi hakea, jos rahat eivät riitä välttämättömiin menoihin. Välttämättömiä menoja ovat esimerkiksi vuokra, ruoka, terveydenhoito ja vaatteet.

Täydentävä tai ehkäisevä toimeentulotuki

Henkilöllä voi olla menoja, joihin ei saa perustoimeentulotukea. Tällöin Päijät-Sote voi myöntää täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea.

Perustoimeentulotukea voi saada henkilö tai perhe, jonka tulot ja varat eivät riitä jokapäiväisiin menoihin. Perustoimeentulotuki muodostuu perusosasta ja muista perusmenoista. Sitä haetaan Kelasta.

Täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea voi hakea Päijät-Sotesta. Tätä toimeentulotukea voi hakea sellaisiin menoihin, joihin ei saa perustoimeentulotukea Kelasta. Asiakkaalla pitää ensin olla perustoimeentulotuen päätös Kelasta. Sen jälkeen Päijät-Sote voi tehdä päätöksen täydentävästä tai ehkäisevästä toimeentulotuesta.

Päijät-Sote on tehnyt ohjeen, joka kertoo tarkemmin täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta. Ohjeessa on lueteltu tavallisimpia menoja, joita on haettu täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta.

10. Viestintä

Lahden kaupunki uudisti verkkosivunsa **lahti.fi** syksyllä 2020. Sivut ovat saavutettavia.

Lahti on kouluttanut kaupungin työntekijöitä asioissa, jotka liittyvät saavutettavuuteen. Kaupunki suosittelee, että työntekijät opiskelevat itse eOppiva-sivustolla asioita, jotka liittyvät saavutettavuuteen. Kaupungin saavutettavuustyöstä vastaa tietohallinto.

Kaupunki julkaisee yhä asukaslehteä ja kaavoituskatsausta. Kaupunki julkaisee myös tiedotteita. Tiedotteet jaetaan kaikki Lahden koteihin. Kaupunginvaltuuston kokouksia voi seurata verkkolähetyksinä. Niistä tehdään tallenteet, jotka on tekstitetty vuoden 2021 alusta lähtien.

Mitkä ovat tavoitteet?	Kuka seuraa?	Aikataulu
Saavutettavuuden parantaminen Viestintäpalvelut ohjaa työntekijöitä koulutuksiin, jotka käsittelevät verkon saavutettavuutta.	- Viestintäpalvelut - Vammaisneuvosto	Jatkuva
Kaupungin käyttämät kirjepohjat ja PowerPoint-pohja uudistetaan saavutettaviksi. Lisäksi kirjepohjien saavutettavuuteen liittyvää ohjeistusta parannetaan. Henkilöstön intranet uudistetaan paremmin saavutettavaksi.		Vuoden 2021 aikana Projekti käynnistetään 2022

11. Sosiaali- ja terveyspalvelut

11.1 Päijät-Sote

Sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelut

Kuntalaiset saavat peruspalveluja sosiaalitoimistoissa ja terveyskeskuksissa.

Erikoissairaanhoidon palvelut

Erikoissairaanhoido on vaativampaa hoitoa, kuten leikkauksia. Keskussairaalat tarjoavat erikoissairaanhoidoa.

Laki

Sote-rakenneuudistusta koskeva laki hyväksyttiin eduskunnassa vuonna 2021. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluiden järjestäminen siirtyvät hyvinvointialueiden vastuulle vuoden 2023 alussa.

Lahdessa ja muualla Päijät-Hämeessä Päijät-Sote tuottaa sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelut. Se tuottaa myös erikoissairaanhoidon palvelut.

Päijät-Sotessa useat yksiköt tuottavat palveluja asiakkaille. Niitä ovat:

- terveyden ja sairaanhoidon palvelut
- perhe- ja sosiaalipalvelut
- ikääntyneiden ja kuntoutuksen palvelut

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveyspalvelut on järjestetty uudelleen. Palvelut saivat uuden ilmeen ja nimen, joka on Päijät-Sote. Muutoksen tarkoitus on, että asiakkaat löytävät palvelut helpommin.

Päijät-Soten verkkosivujen osoite on **päijät-sote.fi**.

Käytössä on myös kännykkäsovellus, jonka nimi on Päijät-Sote.

Päijät-Soten neuvontaa ja ohjausta asiakkaille keskitetään Lahden Palvelutorille. Palvelutorille on siirtynyt Siiri-palvelu, joka tarjoaa terveysneuvontaa ja ikääntyneiden ihmisten ohjausta. Palvelutorille siirtyy myös Polku-palvelu, josta asiakkaat saavat sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta.

Myös sosiaaliasiamiehen voi tavata kerran viikossa Palvelutorilla. Ajanvarausta ei tarvita.

Palvelutorilla saa neuvoja vammaisten päiväaikaiseen toimintaan. Palvelutorilla voi myös käsitellä asioita, jotka liittyvät vammaisten työllistymiseen, kouluttautumiseen tai päiväaikaisen toiminnan edistämiseen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus käynnistyy vuoden 2023 alussa. Siitä lähtien Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastusalan palvelut järjestää Päijät-Hämeen hyvinvointialue eli Päijät-Sote. Päijät-Sote järjestää myös vammaisten palvelut.

Uudistuksessa sovitaan kuntien ja hyvinvointialueen välisestä yhteistyöstä. Yhteistyöstä sovitaan erityisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Tärkeä tavoite on, että palvelut ja yhteistyö jatkuvat.

11.2 Vammaispalvelujen kehittäminen

Vammaispalvelujen sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen tavoite on, että asiakkaiden palvelusuunnitelmia kehitetään.

Tavoite on, että palvelut paranevat.

Asiakkaat saavat vaikuttaa omien palvelujensa suunnitteluun.

Vammaisten henkilökohtaisen budjetoinnin hanke käynnistyi syksyllä 2020.

Päijät-Hämeen HeVa-hanke (Henkilökohtainen valinta) on osa isompaa hanketta, joka koskee koko maata. Hankkeen tavoite on kehittää henkilökohtaisen budjetointia. Hankkeen tavoite on luoda periaatteet ja toimintatavat henkilökohtaiselle budjetoinnille. Periaatteet ja toimintatavat koskevat koko maata.

Erityisesti lasten ja nuorten omaishoitoa kehitetään. Kehittämisessä otetaan huomioon erityislasten perheiden toiveita ja tarpeita, jotka nousivat esiin mm. Minua kuullaan -hankkeessa.

Kehittämiseen osallistuu asiakkaita sekä yhteistyökumppaneita kunnista ja järjestöistä. Kehittäminen on moniammatillista eli siihen osallistuu asiantuntijoita monilta aloilta.

Kehittämistyö hyödyttää myös muuta omaishoitoa. Vammaisten perhehoidon sääntökirja on valmistunut. Perhehoitajien valmennusryhmissä koulutetaan uusia perhehoitajia.

Vammaispalveluissa on otettu käyttöön palveluseteli.

Asiakkaat voi käyttää palveluseteliä

- asumisessa,
- henkilökohtaisessa avussa,
- päiväaikaisessa toiminnassa
- ja omaishoidon vapaiden järjestämisessä.

Palvelusetelit lisäävät valinnanvapautta.

Setelien käyttöä ja soveltamista lisätään tarpeen mukaan.

Asiakas käyttää palveluseteliä silloin, kun Päijät-Sotella ei ole sellaisia palveluja, joita asiakas tarvitsee.

Päijät-Soten asumispalvelujen uudistaminen jatkuu. Tavoite on, että asumisen laatu paranee. Erityisasumisen palvelut keskittyvät Lahden Launeelle. Sinne rakennetaan laadukas kokonaisuus, josta lapset ja nuoret saavat palveluja.

Launeelle sijoittuvat

- autisviasuminen,
- muu erityisasuminen,
- lasten palvelut
- sekä lasten lyhytaikaisen hoidon palvelut.

Vammaisten henkilöiden päivätoimintaa tuotetaan monilla tavoilla. Lahden toimintayksiköt sijaitsevat Kiveriössä ja Aleksanterinkadulla torin laidalla.

Pähee Ote -hankkeessa kehitettiin vertaisohjaajamalli.

Mallissa vammaisen työskentelee vertaisohjaajana.

Vertaisohjaaja tukee tuetun työllistymisen asiakasta, kun tämä työllistyy.

Mallia käytetään paljon Päijät-Soten vammaispalveluissa.

Päijät-Hämeessä on käynnissä Tuetusti työhön

ja osallisuuteen Päijät-Hämeessä -hanke.

Hankkeessa kehitetään esimerkiksi vammaisten tuettua työllistymistä.

11.3 Muu sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittäminen

Päijät-Sotella on muutosohjelma vuosille 2020–2024.

Muutosohjelman tarkoitus on, että Päijät-Hämeessä tuotetaan palveluja, joita asukkaat tarvitsevat.

Tavoite on myös, että palvelut tuotetaan tehokkaasti, edullisesti ja vaikuttavasti.

Tavoitteena on, että asiakkaiden kokemuksia, palvelujen laatua ja palvelujen tuotannon tuottavuutta kehitetään.

Muutosohjelmassa on neljä tärkeää tavoitetta, joita kutsutaan kehityskärjiksi. Kehityskärjet tuottavat nämä tulokset:

1. Johtaminen tukee toimeenpanokykyä ja työntekijöiden erinomaista kokemusta.
2. Kuntien ja kuntayhtymän yhteistyö toimii hyvin.
3. Palvelujen rakenne on tasapainoinen.
4. Palvelut tuotetaan tehokkaasti, mutta edullisesti.

Tuloksien toteutumista seurataan monilla tavoilla.

Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman.

Ohjelman tavoite on, että perustason palvelut paranevat.

Tavoite on myös, että ehkäisevään työn merkitys kasvaa.

Ohjelmassa on eri alueilla kehittämishankkeita, joita rahoitetaan valtionavustuksilla.

Ohjelma toteutetaan vuosina 2020–2022.

Päijät-Hämeen hankkeessa valmistellaan

ja otetaan käyttöön uudenlainen sosiaali- ja terveyskeskus.

Tavoitteena on, että asiakas saa sujuvasti

yhdellä yhteydenotolla sen avun, minkä hän tarvitsee.

Päijät-Sotella on digistrategia vuosille 2021–2023.

Digistrategia on suunnitelma, joka määrittelee, miten sähköisiä palveluja kehitetään.

Tavoite on, että suurin osa asukkaista voi käyttää digipalveluja vuoteen 2023 mennessä.

Tavoitteen mukaan asiakkaiden on helppo käyttää digipalveluja, ja palvelut ovat saavutettavia.

Lahden sote-keskuksen palvelut siirtyivät vuoden 2021 alusta Harjun Terveys Oy:n vastuulle.
Harjun Terveys on kuntayhtymän ja terveystyrytys Mehiläisen yhteinen yritys.

Harjun terveys tuottaa kaupungin asukkaille

- avosairaanhoidon,
- suun terveydenhuollon,
- ja mielenterveyden palveluja.

Harjun Terveysten asiakkaat voivat käyttää ilmaiseksi digiklinikkaa. Siellä pääsee muun muassa lääkäriin tai terveydenhoitajan etävastaanotolle.

Lahden perhekeskus aloitti toimintansa vuonna 2021.
Perhekeskus sijaitsee torin laidalla Aleksanterinkadulla.
Sinne muuttivat kaikki Lahden alueen neuvolat, paitsi Nastolan neuvola.

Perhekeskuksen palveluja ovat

- äitiys- ja lastenneuvola,
- lasten ja nuorten kuntoutus,
- alaikäisten mielenterveys ja perheneuvola,
- perheoikeudelliset palvelut,
- arjen tuen palvelut
- sekä Perhetilkkukokoonontumapaikka.

12. Vammaispoliittisen ohjelman seuranta, arviointi ja tärkeät asiakirjat

Lahden Kaupungin vammaispoliittinen ohjelma 2021–2024 ohjaa kaikkia julkisia toimijoita.

Toimijat sisällyttävät vammaispolitiikan osaksi omaa työskentelyään.
Vammaisneuvosto seuraa vammaispoliittisen ohjelman toteutumista.
Vammaisneuvosto tekee yhteistyötä päättäjien kanssa, jotta ohjelma toteutuu.

Keskeiset dokumentit ja linkit niihin:

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta
VANE YLEISSOPIMUS VAMMAISTEN HENKILÖIDEN OIKEUKSISTA (Finlex)

Vammaispalvelun soveltamisohjeet_1.1.2021_alkaen.pdf (Päijät-Sote.fi)

LAHTI